

ELDREPOLITISK DOKUMENT

Bakgrunn

Hensikten med det eldrepolitiske dokumentet er å klargjøre forbundets syn på sentrale områder innen eldrepolitikken til gagn for både nåværende og fremtidige eldregenerasjoner. Dokumentet staker opp kursen for forbundets eldrepolitiske virksomhet overfor våre politiske myndigheter og klargjør hva som er forbundets mål innenfor sentrale, eldrepolitiske områder. Dette synliggjøres og konkretiseres i forbundets strategi- og handlingsplaner for landsmøteperiodene. Dokumentet skal gjøres kjent innad i forbundet både mot forbundets avdelinger og dets medlemmer. Slik vil vi oppnå at forbundet både lokalt og sentralt har en helhetlig forståelse av forbundets mål. Forbundets arbeid på dette området vil i prioritets rekkefølge rettes mot:

- økonomi
- helse og omsorg
- arbeidslinjen/diskriminering
- demokratisk underskudd

Økonomi

Pensjonistenes økonomiske situasjon påvirkes av gjeldende pensjonsordninger samt andre økonomiske forhold som fastsettes i de årlige statsbudsjetter. Pensjonene er et av de viktigste forhold for å gi pensjonistene den nødvendige trygghet. Nåværende pensjonsordninger ble utformet da man år etter år hadde hatt en god årlig vekst i kjøpekraften, og dette så ut til å bli en varig trend. De reguleringsmessige forhold som levealdersjustering og avkortning av pensjonenes lønnsvekst i forhold til de yrkesaktives lønnsvekst, fører til at pensjonistene får sin kjøpekraft svekket i forhold til de yrkesaktive. Forbundet har klart gitt uttrykk for at dette er en uheldig utvikling som på lengre sikt vil gjøre gapet mellom de årlige pensjoner og de yrkesaktives lønnsutvikling større og større. Dette har fra politisk hold blitt avvist med at pensjonistene uansett ville få øket sin kjøpekraft, men ikke i samme grad som for de yrkesaktive. Forbundets syn er at pensjonistene skal få tilsvarende andel av kjøpekraftsutviklingen som de yrkesaktive.

En svekket økonomisk utvikling i 2015, førte dette året til at pensjonene fikk ingen eller svært lav kjøpekraftsutvikling, mens de yrkesaktive fortsatt hadde en svak vekst. De grunnleggende forutsetninger om at pensjonistene ikke skal ha en negativ kjøpekraftutvikling er i ferd med å brytes. Med de analyser som foreligger, synes det som dette vil fortsette i årene som kommer. Etter forbundets oppfatning må dette føre til at pensjonsmodellen må justeres slik at forutsetningen om bibehold av kjøpekraften opprettholdes som et minimum. Dersom den negative utvikling av samfunnsøkonomien blir langvarig, og fører til at også de yrkesaktive får redusert kjøpekraftutvikling, vil det være naturlig at dette også får tilsvarende konsekvenser for pensjonene. Forbundet kan imidlertid ikke akseptere at pensjonistene får en større prosentvis reduksjon i kjøpekraften enn de yrkesaktive, noe som vil være tilfelle dersom ikke dagens pensjonsmodell justeres.

Vårt langsiktige mål må fortsatt være at vi følger de yrkesaktives lønnsvekst slik det var før den nye pensjonsreformen ble innført. Dette gir forutsigbarhet og likhet uavhengig av positiv eller negativ lønnsvekst.

Som nevnt innledningsvis er det mange forhold som reguleres i de årlige statsbudsjetter som innvirker på pensjonistenes totaløkonomi. Eksempelvis kan nevnes trygdeavgift, minstefradrag og skatt med mer. Forbundet er av den oppfatning at disse må gis samme prosentvise utvikling som for yrkesaktive. Skatter og avgifter må innrettes slik at lønnsinntekt og pensjonsinntekt behandles likt.

Det har i de årlige statsbudsjettene forekommet at fordelingspolitikk foretas innen gruppen pensjonister. Forbundet er av den oppfatning at midler som settes av skal fordeles prosentvis likt til alle grupper.

Det er fremdels mange forhold rundt pensjoner som ikke er avklart. Eksempelvis vil forslag om å endre de offentlige tjenstepensjoner, slik at de bedre harmoniserer med tjenstepensjonsordningene i privat sektor, bli satt på agendaen i tiden fremover. Forbundet ser at det kan være fordelaktig med en slik harmonisering ut fra behovet om forutsigbarhet og fleksibilitet for lønnstakere ved skifte av arbeidsforhold mellom offentlig og privat virksomhet. Dette må igjen veies opp mot andre forhold, og forbundet vil gi sitt syn tilkjenne overfor de politiske myndigheter om hvilken modell som tjener de offentlige tilsatte best. Arbeid i staten skal fortsatt gi en god tjenstepensjon.

Forbundet vil også følge nøye med i utviklingen av andre tjenstepensjonsordninger, eksempelvis uførepensjon, barnepensjon og etterlattepensjon. Vi vil fortsatt kjempe for at avkortingen av grunnpensjon mellom ektefelle /samboere ved fylte 67 år faller bort.

Helse og omsorg

Forbundets overordnede mål er at eldre skal sikres en god og verdig alderdom tilpasset den enkeltes behov for omsorg og støtte. Dette vil innebære store utfordringer for samfunnet i og med at antall personer som mottar kommunale helse- og omsorgstjenester er økende. Det forventes at i løpet av de neste 30 årene vil antallet eldre over 80 år fordobles. Morgendagens eldre vil ha andre behov og krav enn dagens generasjon. De vil bo sentralt og være en del av et pulserende liv. De vil ha andre vaner, kreve bedre standard, større fleksibilitet og brukervedvirkning.

Både staten og kommunene har et ansvar for eldreomsorgen. Staten som premissleverandør og kommunene som utøvende instanser både for den daglige drift av eldreomsorgen samt planlegging av videre utbygging av omsorgstjenestene tilpasset behovet i de enkelte kommuner.

St.meld.nr. 25" Omsorgsmeldingen" trekker opp hovedlinjer for utforming av eldrepolitikken. Det vil i årene fremover kreves større investeringer, høyere driftsutgifter og flere ansatte. For mange kommuner med svak økonomi vil dette kunne være svært krevende. Forbundet er opptatt av at også staten må følge dette tett for å sikre at eldreomsorgen ikke blir en salderingspost i kommunebudsjettene.

Gjennom media har uverdige forhold på institusjoner blitt avdekket, blant annet viser undersøkelser at bortimot 70% av pasienter på sykehjem lider av underernæring. Slike forhold er ikke akseptable. Kostholdet må være sunt og serveres på en appetittvekkende måte. I tillegg er det fortsatt stor underdekning av sykehjemsplasser, hvilket medfører utstrakt bruk av dobbeltrom. Det må være slik at alle som har behov for sykehjemsplass skal ha krav på enerom, og ektefeller skal kunne bo sammen. Forbundet ser dessverre at sykehjemsplasser bygges ned uten at alternativene er på plass. Tilgangen på omsorgsboliger er også lavere enn behovet. Tatt i betraktning at det i årene fremover vil være et økende behov for sykehjemsplasser og omsorgsboliger, er situasjonen svært bekymringsfull.

Over 70000 nordmenn har demens. Hvert år er det minst 10000 nye tilfeller. Omkring 60% av dem som har demens lider av Alzheimers sykdom. Demens er ikke bare en stor påkjenning for dem som rammes, men ofte i like stor grad for de pårørende. Demens båndlegger store ressurser både til støtte i hjemmet og til pleie i institusjoner. En sunn livsstil kan bidra til å forebygge demens. Gode levevaner kan også bremse symptomer hos dem som allerede er rammet av demens. Forbundet ønsker økt fokus på det forebyggende fra våre myndigheter, og at tiltak iverksettes lokalt - eksempelvis ved motivering til fysisk aktivitet og sunt kosthold.

Det er for mange eldre et sterkt ønske om å bo lengst mulig i egen bolig. Det betinger ofte at det er behov for tilrettelegging/tilpassing av boligen med hensyn på funksjonalitet, tekniske innretninger og et godt hjemmehjelptilbud slik at hjemmet blir et reelt tilrettelagt botilbud tilpasset livssituasjonen. For å oppnå dette mener forbundet at det bør innføres tilskudd for tilpasning av vanlige boliger hvor det er omsorgs- og bistandstrengende eldre beboere. Utbygging av sykehjemsplasser, omsorgsboliger og tiltak for å stimulere til lengre botid i egen bolig, må styres av det reelle behovet innen disse områdene, og ikke hva som er mest lønnsomt for det offentlige.

Forbundet ønsker at omsorgsboliger/seniorboliger bygges sentralt slik at de eldre gis mulighet til å delta så lenge som mulig i det pulserende dagliglivet. En god plassering med nærhet til gode kommunikasjonsmuligheter, butikker, servicefunksjoner, kulturinstitusjoner, er vitalt i forhold til eldres behov og trivsel. Dette krever at kommunene i sin planlegging må ta hensyn til dette, og det er på dette området spesielt viktig at forbundets medlemmer av eldrerådene tidlig gir aktive innspill i de kommunale planleggingsprosesser.

Forbundet er opptatt av at omsorgstilbudene overfor eldre skal være tilfredsstillende uavhengig av hvilken kommune man tilhører. Det er en kjensgjerning at dette ikke er tilfelle i dag. Kommunenes økonomiske hverdag er ikke like, og dette setter sitt preg også på eldreomsorgen. Midler gitt til kommunene fra sentralt i en gitt hensikt, følges ikke alltid opp fra kommunenes side, men bidrar til en generell styrking av kommuneøkonomien.

Slik forbundet ser det i dag, er det to hovedmodeller for finansiering av eldreomsorgen, enten ved direkte statlig finansiering eller som i dag gjennom kommunene. Staten har så langt ikke vært villig til en direkte finansiering begrunnet med at dette vil svekke lokaldemokratiet, dvs. at man forutsetter at kommunene gjør de rette prioriteringer. Forbundet er kjent med den iverksatte forsøksordning med statlig finansiering av omsorgstjenesten der det utarbeides nasjonale tildelingskriterier. Forbundet vil følge prosjektet tett med henblikk på hvilke løsninger som gir best mulig eldreomsorg i alle landets kommuner.

Det foreligger indikasjoner på at det kan være store variasjoner i grunnlaget for egenbetaling ved opphold i kommunale institusjoner. Forbundet mener at dette nå må klarlegges fra statens side med henblikk på lik praktisering av egenandeler fra kommune til kommune.

Forbundet vil oppmuntre våre medlemmer til å ta verv i eldreråd, både i hjemkommunen og i fylkeskommunen. Ved å være en aktiv deltaker i eldrerådene har man gode muligheter til å påvirke hvordan eldreomsorgen skal drives, og ikke minst planlegges ut fra morgendagens behov.

Arbeidslinjen/diskriminering

Samfunnet har gjennom de siste 50-år gjennomgått en rivende utvikling på alle områder. Stor satsing innen høyere utdanning, teknologiske gjennombrudd, større automatisering og en høy grad av innføring av datateknologi, har endret hverdagen til det bedre for de fleste. Bedre økonomi, større kunnskap og bevisstgjøring om helse og kosthold, har ført til en høyere levealder for både menn og kvinner. Myndighetene oppfordrer folk til å stå lengre i arbeid når forholdene ellers ligger til rette for det. I gjeldende pensjonsordning i folketrygden kan man i dag opptjene pensjon helt til man fyller 75 år.

Inntil nylig var det i Arbeidsmiljøloven nedfelt en aldersgrense på 70 år. Denne er nå endret til 72 år, og man vurderer å høyne denne ytterligere. Aldersgrensen i staten er imidlertid fortsatt 70 år. Skikkethet i jobbsammenheng bør ikke knyttes til et alderstrinn, dette vil være diskriminerende overfor eldre som fortsatt ut fra sine kvalifikasjoner er i stand til å fylle stillingens krav. Ut fra dette er forbundets primære syn at aldersgrensene bør oppheves i sin helhet, sekundært at grensen settes til 75 år slik at det er samsvar med taket for pensjonsopptjening. Mange land har allerede innført vern mot diskriminering på grunn av alder, ikke bare i jobbsammenheng, men også utenfor arbeidslivet. Dette gjelder eksempelvis Sverige, Finland og Danmark.

Forbundet mener vernet mot aldersdiskriminering bør utvides til å gjelde alle samfunnsområder. Alder er en del av menneskets identitet som ikke skal være gjenstand for forskjellsbehandling. Det grunnleggende menneskerettslige prinsippet om at mennesker ikke skal vurderes ut ifra gruppetilhørighet, må også gjelde ved forskjellsbehandling på grunn av alder. Forbundets erfaring er at diskriminering på grunn av alder også skjer utenfor arbeidslivet, og at behovet for vern er til stede også der.

Dagens særaldersgrenser bør etter forbundets oppfatning revurderes og knyttes strengt opp mot det reelle behovet for å opprettholde disse. Ikke bare særaldersgrenser i Forsvaret, men for alle grupper i samfunnet som har slik aldersgrense. For Forsvarets del synes det etter forbundets syn eksempelvis å være åpenbare forskjeller mellom operative stillinger og stabs/støttefunksjoner når det gjelder fysiske forutsetninger. Forbundet vil ta aktiv del i de prosesser som vil komme i forbindelse med særaldersgrensene. Forbundets overordnede mål om å fjerne alle aldersgrenser vil være styrende i vår vurdering om eventuell opprettholdelse av visse særaldersgrenser.

Demokratisk underskudd

Det er en kjensgjerning at eldre ofte er underrepresentert i samfunnets styrende organer. Årsaken til dette er sammensatt. Det kan være slik at mange eldre i slutten av sitt yrkesaktive liv eller som pensjonist, føler at man har gjort sitt og vil prioritere eget liv og interesser. Andre vil igjen prioritere organisasjonsliv, både politisk og gjennom frivillige organisasjoner. En annen årsak kan være at våre politiske partier synes å være mer opptatt av å sikre representasjon fra de yngre på bekostning av eldre.

Felles for eldre er at man gjennom et langt liv har opparbeidet seg kompetanse og et bredt erfaringsgrunnlag som samfunnet kan dra nytte av i mange sammenhenger. Forbundet vil oppmuntre og stimulere våre medlemmer til å ta verv innenfor all organisasjonsvirksomhet. Dette bør være nærliggende og ligge vel til rette for store deler av vår medlemsmasse som i dag må forlate Forsvaret senest ved 60-års aldersgrense med betydelig kompetanse innen lederskap og organisasjonsutvikling. Forbundet vil fortsette å oppfordre medlemmene til å ta verv i eldreråd både i kommune og fylke ved å arrangere kurs i eldrerådsarbeid.